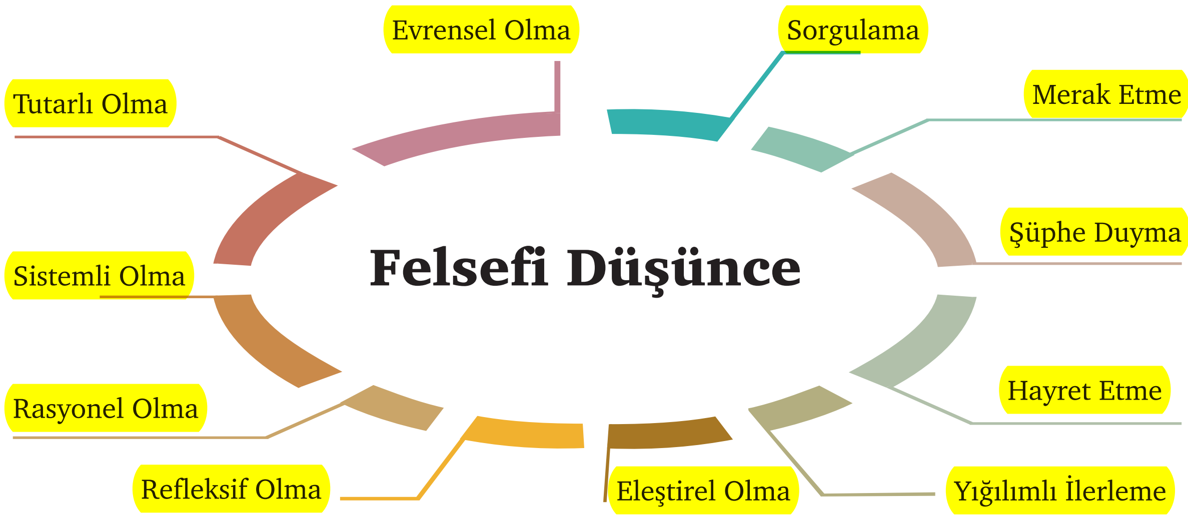
1.2.2. FELSEFİ DÜŞÜNCENİN ÖZELLİKLERİ

Bilgi, insan yaşamının sürdürülebilmesinde başta gelen varoluş koşullarından biri olup insanın binlerce yıllık uğraşısının ürünüdür. Bu durum; farklı yaşam katmanları, uzmanlık alan bilgilerinin bazı ortak özellikleri ve sürekliliği olduğunu göstermektedir. Kesin bir sınıflandırma mümkün olmasa da felsefi düşünce tarzına atfedilen, üzerinde uzlaşılmış belli başlı özellikler şu şekilde sayılabilir: sorgulama (sorun odaklı), merak etme, şüphe duyma, eleştirel olma, refleksif (düşünümsel) olma, yığılımlı ilerleme, rasyonel olma (akıl temelli), sistemli olma, tutarlı olma ve evrensel olma (Şekil 1.5).



Şekil 1.5: Felsefi düşüncenin özellikleri

Sorgulama

Felsefi düşüncenin en önemli ve ayırt edici özelliği sorgulayıcı olmasıdır. Felsefede bir problemi çözmenin ilk adımı soru sormaktır. Sorgulama; bir amaca yönelik, soruları sistemli bir şekilde sorarak anlamaya çalışma ve gerçeğe ulaşma çabasıdır. Sokrates'e göre hayatın anlamı ve değeri onun sorgulanmasıyla başlar.

Merak Etme

Merak, insanı yeni arayışlara sürükleyen zihin durumudur. Merak; bilim ve felsefenin temelinde yer alan, zihni harekete geçiren bilme isteğidir. Merak eden insan, bu merakı sayesinde sorgulamaya ve gerçeğe ulaşmaya çabalar. Felsefede merak, yaşamı tanımayı istemek ve onu anlamaya çalışmak olarak da anlaşılabilir.

Şüphe Duyma

Felsefi şüphe, yeni sorulara kapı açar ve dünyaya farklı bir bakış geliştirmeye olanak sağlar. Bir düşünceyi körü körüne kabul etme, felsefeye uygun olmayan bir tavırdır. Felsefi tavır, bilginin akılsal denetlemeye tabi tutulup mantıklı hâle gelmedikçe doğru kabul edilmemesidir. Bu nedenle ilk adım şüphe etmektir. Felsefi şüphenin belli bir amacı ve sistemi vardır, gelişigüzel değildir.

Hayret Etme

Felsefede hayret etme, şaşırma anlamından çok daha fazlasını ifade eder. Filozof, dünyayı alışılageldik hâliyle kabul etmez. Dünya, çoğu insana alışkanlıkların ve ön kabullerin etkisiyle şaşırtıcı gelmez. Her şeyi olduğu gibi kabul etme bir sorun gibi görünmez ancak filozof için durum böyle değildir. Filozof, her şeyi ilk defa görüyormuş gibi ona şaşırabilen insandır. Felsefe, bu sayede sıradan düşüncelerden ayrılır. Dünyaya yeni bir gözle bakabilmenin ilk adımı hayret etmedir. Hayret eden insan merak eder ve araştırmaya başlar.

Yığılımlı İlerleme

Filozoflar, felsefenin ilk ortaya çıktığı çağdan bu yana benzer sorulara farklı yanıtlar vermiştir. Yığılımlı olma, felsefi düşüncenin birbirini etkileyen ve bu etkileşimle ilerleyen bir niteliğe sahip olmasını ifade eder. Bu ilerleme, bilimdeki gibi niceliksel bir birikim değildir. Felsefi düşünce; bilim, sanat ve daha birçok alandaki bilgilerin oluşum ve artışını sağlamıştır. Birbirini etkileyen filozoflar, ortak bilgi birikimine katkıda bulunmuştur.

Eleştirel Olma

Eleştirel olma, herhangi bir düşünceyi ya da görüşü ele alırken onu olduğu gibi kabul etmek yerine akıl süzgecinden geçirmektir. Eleştirel düşünce; akıl yürütme, analiz ve değerlendirme süreçleriyle inşa edilen düşünce biçimidir. Bir problem ele alınırken onu birtakım sınamalara tabi tutma, onu oluşturan bütünü parçalarına ayırma, iyi ve kötü yanlarını ortaya koyarak değerlendirme eleştirel olmanın temel ögeleri olarak ifade edilebilir.

Refleksif Olma

Düşünce, herhangi bir nesneye veya duruma yönelik olabilirken düşüncenin kendine (kendini konu edinmesi) veya başka bir düşünceye yönelmesi refleksiyondur. Bir ağacı düşünme refleksiyon değildir. Ancak ağaca dair algı ve ağaç fikrinin ne olduğu konusunda düşünme refleksiyondur. Ayrıca mevcut bilgi, sanat ve görüş üzerine düşünmeler de refleksif olarak nitelendirilebilir.

Rasyonel Olma

Rasyonel olma, akılcı veya akılsal olma anlamına gelir. Felsefe, konu ve yöntem açısından akılsal bir uğraşıdır. Rasyonel olma, felsefenin zihinsel bir etkinlik olmasının yanında akıl ilkeleri ve akıl yürütme kurallarına uygun olması anlamlarına da gelmektedir.

Sistemli Olma

Felsefi düşünce, düzenli olan tutarlı bir yapıya sahiptir. Bu yapı içinde düşüncelerini açıklayan filozof, kendine ait bir sistem inşa eder ve düşünceleri için bir açıklama modeli oluşturur. Bu model içerisindeki düşünceler birbiri ile aşamalı ve bağlantılıdır. Bu bağ bütüncül bir bakışın da temelini oluşturur.

Tutarlı Olma

Felsefi düşüncede tutarlılık, düşünce basamaklarının birbirine zıt düşünceler içererek birbiriyle çelişmemesi yani uygun olması anlamındadır. Her felsefi düşüncenin olgusal anlamda ispatlanması mümkün olmadığı için yapılacak değerlendirme, felsefi düşüncenin daha çok iç tutarlılığıyla ilgili olacaktır. Bir görüşü oluşturan temel düşünce basamaklarının birbiri ile çelişmemesi veya birbiri ile uyumlu olması tutarlılığı güçlendirir.

Evrensel Olma

Felsefi sorunların bulunduğu çağı aşması ve herkes için geçerli olması durumudur. Felsefenin bütün insanlığı ilgilendiren sorunlarla uğraşması ve felsefi birikimin birçok uygarlığın ortak katkılarıyla oluşması onun evrensel bir değer taşımasını sağlar. Felsefede yanıtlardan çok, soruların evrenselliğinden bahsetmek mümkündür.

Bir şeyin ne olduğu bilindikten sonra onun ne olmadığı hakkında sonuçlara varmak da öğretici olabilir. Bu anlamda “Felsefi olmayan düşünme tarzları hangileridir?” sorusuna verilebilecek cevaplar ayırt edici olacaktır. Sorgulamaya ve temellendirmeye dayanmayan, doğru bilgiye veya doğru eyleme yönelmeyen anlık düşünceler; örneğin günlük çıkarlara yönelik akıl yürütmeler, bir olaya karşı verilen ani tepkiler, dürtülere-güdülere dayalı çağrışımlar, üzerinde düşünülmemiş hayaller, basit kanaatler veya ön yargılar felsefi düşünme tarzı sayılmaz.

Felsefenin ne olduğunu anlamak için yakın düşüncelere yani doğa ve insan bilimlerine, matematik ve sanatla ortaklaştığı veya farklılaştığı hususlara da bakmak gerekmektedir. Elbette bilimsel bilgi araştırmacının, şiir şairin, teknik bilgi teknisyenin işidir. Bilimler belli bir konuyu, tikel olanı konu edinir. Bilim; duygu ve kanaatlerden özerk “objektif” çalışmayı, bulgularını gözlem ve deneyime dayandırmayı ve onları ispatlamayı esas alır. Sanatsal düşünme tarzı ise aynı zamanda sanatçının duygu ve düşüncelerinin merkezde olduğu dil, anlatım ve özgün ürünleri destekleyen düşünme şeklidir. Bu düşünce tarzları doğrudan felsefi düşünce tarzı olmamakla birlikte bilgi alanları ne kadar çeşitlenir, bilgi ne kadar çoğalırsa doğru bilgiye ulaşma imkânı da o kadar artmakta ve felsefenin ufkunu açmaktadır.

Felsefe bilim ve sanata katkı sunmaktadır. Şiir, teknik bilgi ve bilimin ne olduğu fikri; felsefi bir bakışla oluşturulmaktadır. Ayrıca “filozof şair-şair filozof” veya “felsefede şiir-şiirde felsefe” de mümkündür ama yapılan şiir veya felsefe, farklı faaliyet biçimleridir. Şiir “İlim kendin bilmektir.” dediğinde veya bilim insanları “Sayı nedir?”, “Bu yaptıklarımın anlamı nedir?” diye sorguladığında bu tavırlarındaki düşünme tarzı, şiirsel veya bilimsel düşünme tarzından daha çok felsefi düşünme tarzıdır. Bilim, sanat ve felsefe birbirine indirgenemezse de birbirini desteklemektedir.

1. Farklı düşünme tarzlarının olay ve durumları yorumlamadaki etkileri neler olabilir? Tartışınız.

CEVAP:Olumlu katkısı olur diye düşünüyoruz. Zira Farklı her düşünce gerçeğe giden bir yoldur diyebiliriz.

Tartışalım

1. Farklı düşünme tarzlarının olay ve durumları yorumlamadaki etkileri neler olabilir? Tartışınız.
2. İnsanların sosyoekonomik durumları, düşünme tarzlarını nasıl etkiler? Tartışınız.

2. İnsanların sosyoekonomik durumları, düşünme tarzlarını nasıl etkiler? Tartışınız.

CEVAP:Sosyal çevre ve ekonomik durum düşünme tarzına direkt etki eder diye düşünüyorum. Çünkü İnsan maddi gücüne göre sosyal çevresine göre düşünür. Afrikada yaşayan bir insanla Amerika da Silikon vadisinde yaşayan bir gencin düşünce tarzları aynı değildir.

Uygulama

Aşağıda verilen mektubu okuyup mektuptan felsefi düşünüşün örnekleri olabilecek cümleleri bulunuz. Bulduğunuz cümleleri Tablo 1.1'de boş bırakılan yerlere yazınız.

Değerli Öğretmenim,

Felsefe ödevimi bitiremedim çünkü araştırma yaptığım kaynaklarda farklı açıklamalar vardı. Hangi kaynağı kullanmalıyım emin olamıyorum. Aslında araştırma yapmadan önce bu durumla karşılaşacağımı da tahmin etmiştim. Filozoflar geçmişten bugüne aynı konuya hep farklı cevaplar veriyor. Her filozofun söylediği, cevaplar havuzunu taşırmadan dolduruyor.

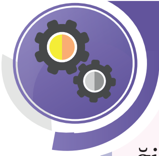
İstenen ödevin konusu benim de ilgimi çekiyor. Okuduğum her metin, kendi düşüncelerimi yeniden ele almama sebep oluyor. Akla yatkın olan her fikir ise düşüncelerimi zenginleştiriyor. Doğru kabul ettiğim bazı bilgileri değiştiriyor olması ise beni şaşırtıyor. Birbirine zıt fikirler olsa da benim bunlardan birini seçmem gerekmiyor. Kendime yakın bulduğum fikirleri bile hemen kabul etmiyorum. Filozoflar dahi fikirlerinde zıt anlamlar bulduklarında değişiklikler yapıyor. Filozoflar, düşüncelerini doğrulayacak birçok gerekçe sunabiliyor. Bana bu durum henüz uzak. Kendi doğrularımı bulabilmek için aklımda filozofların fikirlerine yönelik birçok soru var.

Bir konuyu araştırabilmek için doğru şeyleri yaptığımı düşünüyorum; konu ile ilgili bilgilerin internet'ten, kitap, ansiklopedi ve dergilerden toplanması, daha önceki çalışmaların incelenmesi gibi. Bütün bunlara rağmen ödevim bitmedi, açıklamalarımdan sonra bana ek süre vereceğinizi düşünüyorum. Saygılarımla.

Beren ÖZNEL
10-B

Tablo 1.1: Felsefi Düşünceye Örnek Cümleler

ÖZELLİKLER	ÖRNEK CÜMLELER
Sorgulama	*Kendi doğrularımı bulabilmek için aklımda filozofların fikirlerine yönelik birçok soru var.*
Şüphe Duyma	
Refleksif Olma	
Rasyonel Olma	
Tutarlı Olma	
Yığılımlı İlerleme	
Merak Etme	
Eleştirel Olma	
Sistemli Olma	
Evrensel Olma	
Hayret Etme	



Uygulama

Aşağıda Nermi Uygur'un "Felsefenin Çağrısı" adlı eserinden derlenen felsefi soruların niteliğine ait bir metne yer verilmiştir. Metni okuyup metinden hareketle verilen soruların cevaplarını boş bırakılan yerlere yazınız.

BİR FELSEFE SORUSU NEDİR?

Felsefe sorularının niteliği, felsefenin ne olduğunu gün ışığına çıkarmaya dair açıklanması gereken en önemli konudur. Bilindiği gibi filozoflar soru tutkunudur. Bir ödevi yerine getirmenin verdiği tatla seve seve soru sorarlar. Felsefe sorularının tipik yapısı nedir?

Felsefe soruları kendi başına anlamlıdır. Gündelik olarak eyleme yönelik sorulan sorularda sorunun kendi başına bir anlamı yoktur. Oysa felsefe sorularında daha bir soru olarak bile olmuş bitmiş bir durum vardır. Cevapsız bile kalsa belki de tam bir cevap gerektirmediğinden daha soru olarak yeterince bir başarı ortaya koyar, belirli bir boyutu aşar. Bir soru ile insanlar belli bir yöne bakmaya başlar.

Felsefe soruları, insanın ilkin kendisine sorduğu sorulardır.

... Filozof başka birine soru soran kişi değil, kendine soru soran kişidir. Bir felsefe sorusu, filozofu kendi kendisiyle konuşmaya başlatır. Peki başkasına sorulan felsefi sorular yok mudur? Kuşkusuz vardır. "İyi kelimesini duyunca ne anlıyorsunuz?" ancak burada olan başkasına soru soruş, aslında soranın öncesinde kendine sorduğu bir soruyu açığa vurur. Felsefi anlamda başkasına sorduğu soruyu kendisine sormayan kişi, bu soruyu hiç sormamış demektir.

"Nedir?" sorusu, felsefe sorusunu var eden temeldir.

... Felsefi anlamdaki nedir sorusunu da başka alanlarda sorulan nedir sorusundan ayırmak gerekmektedir. Günlük hayatta kullanılan "nedir" sorusu, genelde bir nesnenin adını öğrenmeye yöneliktir: "Bu nedir?" gibi. Yine başka bir nedir sorusu da bıkkınlık belirtir: "Nedir senden bu çektiğim?" gibi. Felsefe soruları ise bir ad bildirme çağrısı değildir. "Ruh nedir?" diye sorulduğunda adı bilinen bir şey sorulur. Aslında burada bilmek istenilen ruhun adı değil, ruha ilişkin başka şeylerdir.

Nermi Uygur, Felsefenin Çağrısı

Sorular

1. **Felsefi soruların soru hâlindeyken kendi başına anlamlı ve değerli olması neyi ifade etmektedir?**

   Cevap:Gündelik hayattaki sorular tek başına bir anlam ifade etmezken felsefi sorular insanları yönlendirir. Farklı düşünmesini sağlar. Bir fikre ve amaca hizmet eder.

2. **Felsefi** "Nedir?" **sorularıyla diğer** "Nedir?" **sorularına yönelik ikişer soru yazınız ve bunlar arasındaki farkı belirtiniz.**

   Cevap: Felsefi: İyilik nedir?
   Diğer: Sınıfın en iyisi kim?
   Felsefi: Başarı nedir?
   Diğer: Türkiye'nin en başarılı şirketlerini yazın?

3. **Metinden hareketle üç tane felsefe sorusu yazınız.**

   1 Mutluluk nedir?
   2 Umut nedir?
   3 Yaşamak nedir?



Uygulama

Aşağıda felsefeyle ilgili ifadeler verilmiştir. Bu ifadelere katılıp katılmadığınızı işaretleyerek nedenlerinizi boş bırakılan yerlere yazınız.

1. Felsefe, günlük hayata hitap etmez.

	Katılıyorum	Çünkü ....
	Katılmıyorum	....

2. Felsefe, bilim gibi nesnel sonuçlara sahiptir.

	Katılıyorum	Çünkü ....
	Katılmıyorum	....

3. Felsefede yanlış cevap yoktur.

	Katılıyorum	Çünkü ....
	Katılmıyorum	....

4. Felsefe hem bireysel hem de toplumsal özellikler taşır.

	Katılıyorum	Çünkü ....
	Katılmıyorum	....

5. Felsefenin ana yurdu yoktur.

	Katılıyorum	Çünkü ....
	Katılmıyorum	....